

מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

בבא מציעא פו-א

עניין: מחלוקת מתיבתא דרקיעא

שיטה מקובצת בשם רבינו חננאל

שמע דפליגי במתיבתא דרקיעא אם בהרת קודמת לשער לבן וכו'. ספק הקב"ה אומר טהור וכלהו אמרי טמא. פירוש נראה לו כעין חלום, ששתי כתות של צדיקים ברקיע חולקות, והכת הקרובה לזו השכינה היתה אומרת טהור, וכל שאר הכתות אומרות טמא, ואמרו מי יוכיח, ונתרצו ברבה בר נחמני, הראו לו בחלום הדברים הללו כדי שיצא מן העולם בישוב נחת רוח. רבינו חננאל ז"ל.

דרשות הר"ן הדרוש השביעי

ויש כאן שאלות עצומות – האחת⁸⁴: למה התעסקו הנפשות אחרי היפרדם מהגופות בענייני הנגעים. והשנית: אחרי שהשיגו מה' יתברך שהיה מטהר, איך טימאו הם עד שהוצרכו להכרעתו של רבה בר נחמני. ובפירוק אלו שתי השאלות נפרש בעניין ההגדה: דבר ברור ומוסכם⁸⁵, שאף על פי שהנפש אינה גוף ולא כח בגוף*, אף על פי כן מצד ששכנה בגוף הצמיחה מדעות גשמיות*⁸⁶ עד שיהויב מזה שתשכון אחרי היפרדה במקום גשמי, ונתברר מזה שגן עדן* הוא בעולם התחתון*, לפי שהעתק הקצוות* יקשה כי אם בהדרגה*, ובהיות בראשונה שכונתה במקום גשמי לבד, תעתק* למקום ממוצע בין הגשמי ובין בלתי בעלי גשם*⁸⁷, והוא יתרון גן עדן לשאר המקומות, על דרך היתרון שיש לארץ ישראל

ועכשיו נשארה השאלה השנית: איך ספקו במה שהשיגו מה' יתברך*. אבל הגדה זו מתפרשת על הדרך שכתבנו*: כי עם היותם יודעים* שספק טהור על דרך האמת, היו אומרים טמא, שאחרי שהכרעת התורה נמסרה להם בחייהם, ושכלם* היה מחייב לטמא⁸⁸, היה מן הראוי שיהיה טמא, אע"פ שהוא היפך מן האמת, שכן מחייב השכל האנושי*, והשאר*, אע"פ שהוא⁸⁹ אמת, אין ראוי לעשות כן מעשה בדרכי התורה, כמו שלא טיהרו בעלי מחלוקתו של רבי אליעזר¹⁰⁰, אע"פ שניתנה להם בת קול מן השמים שהלכה כדבריו, ולא נסתפק להם שהעניין מאת ה' יתברך*, כמו שלא סופק על אלו*, ואעפ"כ אמרו: "לא בשמים היא"¹⁰¹. ולפיכך אמרו: "מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני*", ולא באת לו הכרעה מן האמת*, כי לא נסתפקו בזה*, כמו שכתבתי, אלא שהכריע ששכל האדם מחייב – כפי התורה והמידות שהיא נדרשת בהן – לטהר*, ומה שהיו מטמאין, לא היה רק* מקוצר שכלם בערך השכל האנושי, או מהתירשם מלימוד בחייהם*. ואמנם¹⁰², אם ירבו המטמאין על רבה בר נחמני שהיה מטהר, אע"פ

קצות החושן - הקדמה

וכל הרואה זה ישתומם ולבנו יחרד, אם בני עליה שזכו להיות מבני מתיבתא העליונים לפני אדון האדונים, לא השלימו שכלם שכל האנושי מפני עומק המושג וקוצר המשיגים, או מהתירשלות בלימוד התורה בחיים, ואם כן הראשונים כמלאכים, מה יעשו חלושי השכל כמונו אשר במדת הזמן טרודים, ובעתות הפנאי שוכן ענן העצלות עליהם בהתרפות ידיהם מן התורה ואפילו דברה קלה במסכת כלה, לא ידעו השיב כתורה, או לנו מעלבונה של תורה.

מהרש"א מהדורא בתרא

הקב"ה אומר טהור וכלהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא אמרי מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני כו' שדרוה שליח בתריה כו'. ויש להקשות אם היה יכולת למתיבתא דרקיעא לחלוק עם הקדוש צרוך הוא למה לא הלכו אחר הרוב גם מאי הולך רבה ליפטר מן העולם כשציל זה הלא גם צדיים חיותו הוא יכול לומר דעמו ולהכריע ולפי מה שאמרנו למעלה מיושב שאחרי רבים להטות אינו שייך רק בעולם הזה ולא בישיבה של מעלה ולכן לא הלכו אחרי הרוב הפסוק ככלה מתיבתא דרקיעא נגד הקדוש צרוך הוא כשיכול והוכרחו למכריע ואם רבה בר נחמני היה צדיים לא היה יכול להיות מכריע כי עדיין כולה מתיבתא דרקיעא הם הרוב נגדו ולא היה שקול דעמו נגדם ולכן הולך להיות בישיבה של מעלה ושם שפיר יכול להיות מכריע נגד רבים ודו"ק: (מהדור"ב)

יעבי"ד

כמ"ד [שם ל"ח א'] או כולו חייב. והנה דבר זה הוא ד"נ (וגם כל מלועז ששוב כמת) וד"נ מתחילין מן הלד. וזולאי לא נחלקו על הקב"ה. אלא מתיבתא אמרו דעתם תחלה. ומפני הכבוד שינה התלמוד וקבע דברי הקב"ה תחלה. אי"נ ג"ל יותר שהקב"ה אינו דן יחידי (והיינו דמנן שאין דן יחידי אלא אחד יכול ורשאי על כך. אעפ"כ אינו דן יחידי כמ"ש כ"מ וכו' הוא וצ"ת דינו) גם אינו אומר דעמו אלא אחר שנמנו צמתיבתא דרקיעא וגמרו לומר דעתם והסכמתם על פיהם הי"ט פוסק הדין (היינו הוא הדיין) חס ע"פ המרוצין או עפ"ד כולם. והנה ככאן שכולם ראו לחובה (הכי דייק לישנא טובא דכולה מתיבתא) משום [הכי] קב"ה אומר טהור. והי"ט משום דכולהו לא חזו זכותא ע"כ טהור הוא ודאי. הרי

חתם סופר

מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני וכו' כי הוה קא ניחא נפשי אמר עבדו עבדו. י"ל מתיבתא דרקיעא לא השיגו שער נוי"ן כשצדיקה על כן אמרו עמא לפי הכנתם, והקב"ה ידע לפי שער נוי"ן הוא עבדו, ואין אדם זוכה לזה השער רק הנדיק בשעת מיתה של נשיקה שמדבקת גשמתו שם ונפרדת מן הגוף וכמעט רגע אח"כ חזרת למדגה הראשונה, והיינו כי לא יראני האדם ומי [שמות ל"ג—כ"י] האד"ס גימטריי חמשים, על כן כרגע יליאת נשמת רבה נדבק שם כרגע והשיג האמת ואמר עבדו עבדו. [דח"ס כרך ג' דף קי"ז עור צ"י].